אישים באגרות הראי"ה

הרב זאב וולף רוגוזניצקי

תלמיד חכם מארץ ישראל, שגלה למצרים בימי מלחמת העולם הראשונה · שנות חייו אינן ידועות לנו

2 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

פרטים ביוגרפיים על הרב זאב וולף רוגוזניצקי לא מצאנו במקורות שבדקנו. מן האגרות עולה שהיה מבני ארץ ישראל, ושבימי מלחמת העולם הראשונה גלה למצרים. בדרך לשם פגש את בני משפחתו של הרב קוק, ומסר לו דרישת שלום מהם.

הרב קוק על הרב זאב וולף רוגוזניצקי

בניסן תרע"ה (1915), מסנט גאלן (ראו בפרשת בשווייץ בימי מלחמת העולם (תרע"ה-תרע"ו)), יעץ לו הרב קוק להישאר במצרים, באלכסנדריה או בעיר אחרת, ולא להתרחק הרבה מארץ ישראל. הוא הציע לכתוב לטובתו, וביקש פרטים על משפחתו שראה (כרך ב', אגרת תשכח).

במרחשוון תרע"ז (1916), מלונדון, חיזק הרב קוק את רוחו: הנדודים "נחוצים ודרושים הם לפזר ניצוצי אורה" במקומות שונים. הרב קוק השיב על הערתו על דברי הר"ן בריש פסחים, שביטול חמץ הוא מטעם הפקר. על כתב הסמיכה שאבד לו כתב: "אקוה שתורתו מכרזת עליו" (כרך ג', אגרת תשפט).

האגרות

כרך ב', אגרת תשכח: בי"א בניסן תרע"ה, מסנט גאלן: עדיף להישאר במצרים, קרוב לארץ ישראל. בקשה לפרטים על משפחת הרב קוק.

"הי' הדבר יותר מקובל ומרוצה מלהתרחק הרבה מא"י"

כרך ג', אגרת תשפט: בו' במרחשוון תרע"ז, מלונדון: חיזוק בנדודים, דברי תורה על ביטול חמץ, ועל כתב הסמיכה שאבד.

"הנדודים הללו ודאי נחוצים ודרושים הם לפזר ניצוצי אורה מטל החיים המכונס למקומות שונים"

נוסח האגרות – עם ביאור

2 האגרות שבהן נזכר הרב זאב וולף רוגוזניצקי, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א ניסן תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב זאב רוגוזניצקי

עדיף להישאר במצרים ולא להתרחק מהארץ. הרב קוק מוכן לכתוב לטובתו, ומבקש פרטים על משפחתו שראה.

עיקרי הדברים

- להישאר קרוב לארץ.
- שאלות על המשפחה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ס"ט גאללען, י"א ניסן העת"ר[2]

לכ'[3] ידידי היקר הרב הגדול בתו"י[4] סוע"ה[5] מו"ה[6] זאב ראגאזניצקי שליט"א[7], שלו'[8] וברכה.

שמחתי לראות מכתבו ולדעת משלומו וע"ד[9] מצבו קשה לי לתן עצה בריחוק מקום, ודאי אם יהי'[10] אפשר לטכס איזה תחבולה שיוכל להשאר במצרים, [הנמען היה ככל הנראה מן המגורשים מן הארץ בימי המלחמה; ראו (כרך ב', אגרת תשיז)] באלכסנדריא או בעיר אחרת מערי', עד יחונן השי"ת[11] וישתנה המצב לטובה, הי'[12] הדבר יותר מקובל ומרוצה מלהתרחק הרבה מא"י[13]. אם יראה כת"ר[14] שיש איזה מקום שדברי מכתבי יהי' להועיל עבורו, יודיעני נא ולא אמנע בל"נ[15] מצדי לעשות האפשרי לי לטובתו, והשי"ת[16] ינחהו במעגלי צדק והצלחה.

תודה רבה לכ"ת[17] ע"ד[18] פ"ש[19] מב"ב ומשפחתי. אולי יוכל לבאר לי בפרטיות את מצבם ואת מי מהם ראה ומה דבר עמהם, יהי' לי לטובה גדולה. והנני בזה חותם בברכה ואה"ר[20], כנה"י[21] ונפש המצפה לתשועת ד' בתוך כל שאר עמו מחכי ישעו, וכימי צאתנו מא"מ[22] יראנו נפלאותיו בב"א[23],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. לכ' - לכבוד
4. בתו"י - בתורה ויראה
5. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. וע"ד - ועל דבר
10. יהי' - יהיה
11. השי"ת - השם יתברך
12. הי' - היה
13. מא"י - מארץ ישראל

14. כת"ר - כבוד תורתו
15. בל"נ - בלי נדר
16. והשי"ת - והשם יתברך
17. לכ"ת - לכבוד תורתו
18. ע"ד - על דבר
19. פ"ש - פריסת שלום
20. ואה"ר - ואהבה רבה
21. כנה"י - כנפשו היקרה
22. מא"מ - מארץ מצרים
23. בב"א - במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשפט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' מרחשוון תרע"ז - לונדון **נמען:** הרב זאב וולף רוגוזניצקי

התנצלות על העיכוב. הנדודים נחוצים כדי 'לפזר ניצוצי אורה', ו'אוירא דארץ ישראל' מתפשט בגולה דרך בני ציון שהתפזרו. על הר"ן בראש פסחים: ביטול חמץ הוא מטעם הפקר, כפי שמוכיח ממשל 'סופי תאנים', ולכן הר"ן חידש שחמץ, שאינו ברשותו, דומה לדברים שאינם חשובים. אין צורך בכתב סמיכה - 'תורתו מכרזת עליו'.

עיקרי הדברים

- הנדודים מפיצים אור.
- ביטול חמץ - הפקר.
- תורתו מכרזת עליו.

נוסח האגרת עם ביאור

בעזה"י[1], ו' מ"ח[2] עזר"ת[3].

שלו'[4] רב לכבוד ידידי חביבי הרב הגדול בתורה ויראת ד' טהורה חו"ב[5] סוע"ה[6] מוהר"ר[7] זאב וואלף ראגאזניצקי שליט"א[8], זה מזמן זמנים שקבלתי את מכתביו, ובכל פעם הודחתי מטרדה לטרדה, וכמה וכמה חובות של מכתבים לאוהבים קרובים ברוח ונפש הופלגו לעתים מרוחקים, ואקוה שכולם יסלחו בטוב לבבם ועמהם יסלחני ג"כ[9] ידידי כת"ר[10], אשר אהבתו חרותה על לוח לבי.

והנה גם כעת, אשר נתעוררתי לכתוב לידידי, מוכרחני לקצר בדברים. והנני בא לחזק את רוחו הנעלה, כי יוסיף עוז ותעצומות בתורה יראת ד' וחכמת לב, ולמרחוק נשא דענו ולפועלנו ב"ה[11] נתן צדק, ונקוה כי גם המאורעות הקשים, אשר באו על העולם כולו בכלל ועל עם ד' בפרט ועל ארצנו הקדושה ובניו בפרטי פרטיות, וכל הגלות והפיזור שאנו נתונים בו, הכל הוא עצות עמוקות מתמים דעים ב"ה, לטובתנו הפרטית ולטובת הכלל כולו. הנדודים הללו ודאי נחוצים ודרושים הם לפזר ניצוצי אורה מטל החיים המכונס למקומות שונים, ע"י[12] כמה וכמה נושאים, כל חד וחד לפי מעלתו ותעודתו בחיי המעשה וחיי הרוח. אוירא דארץ ישראל ביחוד הולך הוא הלוך והתפשט במלוא התפוצות של הגולה, ורחשי לב עמוקים ונשיאת עין למקום בית חיינו ברוח טהור ורוממות קדושה הולכים ומתפשטים ע"י בני ציון היקרים, אשר נפזרו למרחקי ארץ. ובשוב ד' שבות עמו ובהגלות אור ישועה, וחסד ד' יאמצנו לשוב אל ארץ חמדה, תקיף חמדת הקודש עוד המון גדול של רבבות אלפי ישראל. והתוכן של תשוקת הקודש גם הוא הולך ומתעלה, במסתרי הנשמה הוא מזדקק, מתחזק ומתאמץ, ורקמת הכנת אור גאולה וישועה כללית ופרטית הולכת ומתרקמת.

ונקוה לד' כי טוב כי לעולם חסדו ודברו יקום לעולם, כי ד' דבר טוב על ישראל, ובאורו נראה אור, וירום קרן לעמו, בב"א[13]. ועד"ת[14] מה שהעיר כת"ר ע"ד[15] הר"ן[16] ריש פסחים, [פירוש הר"ן על הרי"ף בתחילת מסכת פסחים, הסובר שביטול חמץ מועיל מדין הפקר] לא ידעתי מאי קשיא ליה, דודאי הר"ן מסביר את ענין הביטול

שהוא מצד הפקר אליבא דכל השיטות, בין לרש"י[17] בין לתוספות, ומביא שפיר ראי'[18] דיש יחש להביטול עם הפקר, משום דהסוגיא דהבודק צריך שיבטל אומרת דפירורים מדלא חשיבי בטלי ממילא, והכונה שהם הפקר ממילא מתוך שאין מקפידים עליהם.

אלא שהייתי יכול לטעות ולומר שהכונה של בטלי דפירורים אינה משום הפקר אלא משום שאינם חשובים להיות אוכל, ומשו"ה[19] בטל מעליהם דין חמץ עכ"פ[20] לגבי בל יראה, והוי דוגמא דכופת שאור שיחדה לישיבה בטלה, דלקמן ד' מ"ה ע"ב[21], [פסחים מה: גוש שאור שייחדו לשבת עליו, כבר אינו נחשב מאכל] דלאו מתורת ביטול של הפקר הוא אלא מתורת אוכל ונעשה כעפר ומעשה עץ בעלמא, ועי' תוס'[22] שם ד"ה[23] כופת, וכ"ה באמת דעת הכלבו בהסברת הביטול של חמץ בכלל. והר"ן[24] נאיד מסברא זו, מהא דמייתי גמרא ע"ז[25] הא דסופי תאנים דתלי בבעה"ב[26] מקפיד או אין בעה"ב[27] מקפיד עליהן, דהוא ודאי ענין השייך להפקר ולא לביטול מתורת אוכל, ש"מ דכל ענין הביטול דחמץ הוא מטעם הפקר. ומשום דקשיא ליה הא דלא מצינו הפקר שמועיל בלשון זה, שהאומר נכסי יהיו בטלים אינם הפקר, ואע"ג[28] דיש הפקר סתמי במקום שאין בעה"ב מקפיד עליהן, היינו בנכסים שאינם חשובים, שהרבה בנ"א[29] לפעמים מפקירים אותם, כהא דסופי תאנים, שהם נעזבים לכל הרוצה לזכות בהן, ולא משכחת בהו שלא יהיו הפקר, רק אם יש צורך לשמר את השדה בלא"ה[30] מפני פירות חשובים אז תלוי הדבר בקפידא דבעה"ב[31], ואם אינו מקפיד עליהן אז מסולקת היא הזכיה של הבעה"ב[32], שבאה רק מפני שמירת השדה שמפני הענבים, אבל דבר חשוב כגלוסקא יפה ודאי אין מועיל העדר הקפידא לבד שבלשון ביטול לשוויה הפקר.

ומשו"ה הוצרך הר"ן לחדש את סברתו שבצירוף מה שבאמת חמץ אינו ברשותו ש"א, רק שעשאן הכתוב כאילו הם ברשותו, נעשו ע"ז[33] במדריגה אחת עם דברים שאינם חשובים, כסופי תאנים בקירוב שיש בהם צד הפקר וצד זכיה, וסגי להו להיות בכלל הפקר בלשון ביטול בעלמא, ומיהו לשון ביטול צריך מפני שסו"ס[34] החמץ הוא דבר החשוב מצד עצמו.

ומה שהעיר כת"ר מדוע לא הביאו כלל מסוגיא דסופי תאנים להכריע בין הרמב"ם[35] והטור בפלוגתא דאבידה מדעת, [מחלוקת הפוסקים אם המאבד חפץ ביודעין ("אבידה מדעת") הפקיר אותו, או שהמוצא רק פטור מהשבתו] אי הויא הפקר בסתמא, או שרק מהשבת אבידה יצאה, ג"כ אין שייך לענין כ"כ[36], כמש"כ[37] דסופי תאנים ענינם מוכיח עליהם שהם מופקרים תמיד, שהרי לא נסתפק אדם מעולם על סופי תאנים עצמם אם הם הפקר אם לאו, בזמן שאין שם שמירה, ולא חלקו בסופי תאנים כ"א[38] כשמשמר שדה מפני ענבים, שאז יש הבדל בין בעה"ב מקפיד עליהם לאין בעה"ב מקפיד עליהם, אבל אם איננו משמר את שדהו, משום איזה דבר חשוב, הם מסתמן הפקר, ובדבר שדעתן של בני אדם כולם להשוותם הפקר לא נחלק אדם בעולם שא"צ[39] הפקר מפורש, וע"כ[40] אין ללמד מזה על המחלוקת לענין אבידה מדעת, שאינה עסוקה כ"א בדבר שמסתמא אינו הפקר אצל כל אדם, ולא שזה היחיד עשה פעולה שגילה בה שהיא אצלו אבידה מדעת, שע"ז[41] יש להסתפק אם כבר נעשה ע"ז הפקר או דילמא אינה הפקר כ"א המוצאה פטור מדין השבת אבידה. וצדקו דברי הנתיבות, ["נתיבות המשפט" לרבי יעקב מליסא, על חושן משפט] דל"ה יאוש גמור בזרק כלי מראש הגג, [בבא קמא כו: הזורק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו] דאכתי אפשר בהצלה, וכיון שהכלי

מצד עצמו אינו דבר שבנ"א[42] מפקירים אותו, צריך הפקר מפורש, וכל שיש איזה אמתלא רחוקה לומר שאינה אצלו אפילו בגדר אבידה מדעת הרי היא ברשותו, וכל המזיק חייב בתשלומין, ול"ד לסופי תאנים שמסתמן הפקר הן, אלא שהשמירה של הענבים עשאתן מוצאים מכלל הפקר, ומשו"ה די בידיעה בעלמא שאין בעה"ב מקפיד עליהן.

וגדולה מזו מצינו בשלהי בב"ק[43] [בבא קמא קיט] בברייתא מפסגי אילנות מפסגי גפנים מנקפי היגי מנכשי זרעים ועודרי ירקות בזמן שבעה"ב[44] מקפיד עליהם יש בהם משום גזל, אין בעה"ב מקפיד עליהם הרי אלו שלו, והתם אין שייך לומר שמצד עצמן הם הפקר, כההיא דסופי תאנים, שלא מצינו שיש בהם קפידא כ"א בזמן שגילה דעתו בשמירתו את השדה, אלא שאין זו גילוי דעת שלם, מפני שכל שמירת השדה היא רק מפני הענבים, אבל כיון שמ"מ[45] הם משתמרים עי"ז ממילא די בקפידת בעה"ב להוציאם מכלל הפקר, אבל בהנך דתנינן בברייתא דב"ק[46] כל המין תלוי רק בקפידא דבעה"ב, וש"מ דלא בעינן הפקר גמור.

והי'[47] מזה לכאורה ראי' לשיטת הסוברים דאבידה מדעת הוי הפקר גמור, ול"ב שיפקיר מפורש, אבל באמת אין מזה ראי', משום דע"כ[48] לא פליגי באבידה מדעת כ"א בדבר שהוא מוחזק בכללות שודאי בנ"א מקפידים עליו, ורק פרט אחד יוצא מן הכלל, אע"פ[49] שעשה אותו לאבידה מדעת, ואינו מקפיד על שמירתו, מהני זה רק שלא להתחייב להשיב אותו בכלל השבת אבידה, אבל אין ראי' שכבר הפקירו לגמרי להסוברים דאבידה מדעת אינו הפקר, אבל דברים כאלה שישנם כמה בני אדם שאינם מקפידים, אע"פ שנמצאים ג"כ מקפידים, זה די בגילוי דעתא בעלמא, שאם אין בעה"ב מקפיד עליהם כבר יודעים אנו שהוא מכלל אותם הרבים שאינם מקפידים, והוי בכלל דברים שבלב כל אדם, [בדרך כלל "דברים שבלב אינם דברים" (קידושין מט), אבל דבר שבלב כל אדם נחשב כאילו נאמר בפירוש] שדינם כאילו הם דברים שבפה, והוי כאילו הפקיר אותם בפירוש.

והנה לפי הגירסא שלנו בגמ'[50] יש לפקפק קצת בענין זה, אם אנו צריכים להכניסו בכלל הפקר סתמי, מפני שלפנינו איתא בזמן שאין בעה"ב מקפיד עליהן הרי אלו שלו, דמשמע שהם של הפועל, ולא שהם הפקר בעלמא, ולפ"ז[51] י"ל[52] שלעולם אין יוצא מכלל קנין היחיד, להיות הפקר, כ"א ע"י הפקר מפורש, כשיטת הסוברים דאבידה מדעת ל"ה הפקר, ונאמר עוד דאין לחלק בין דברים שכל אדם מקפידים עליהם לדברים שנמצאים מקפידים עליהם ונמצאים ג"כ שאינם מקפידים, ובסופי תאנים טעמא רבא איכא בהו, משום שמסתמן הפקר הם אצל כל אדם, כמו שהוכחנו לעיל מדלא משכח תנא אופן שיהי'[53] תלוי בקפידת בעה"ב, להיות בהם משום גזל, כ"א אם משמר שדהו עכ"פ מצד איזה דבר, אבל כשאינו משמר כלל הרי הם סתמן בכלל הפקר לכל בני אדם, ודמי לכשות וחזיז, שאין בהם משום גזל, בסתם, זולת באתרי דקפדי, אבל בסתמא אין בהם משום גזל, וי"ל[54] דדוקא באתרא יוכל לצאת מכלל הפקר, להיות בו משום גזל, אם כל בני האתרא קפדי, אבל איש יחידי לא יוכל כלל להקפיד ובטלה דעתו אצל כל אדם, וכדמחלקינן בזה בשבת קמ"ד ב', [שבת קמד] אבל דבר שמסתמא אינו בכלל הפקר, כ"א שישנם מקפידים ואינם מקפידים, יש לומר דל"מ[55] אם בעה"ב אינו מקפיד להוציאו מכלל איסור גזל להתירו לכל אדם, רק לגבי פועל שאני, דנחשב כפסיקת מקח שכרו, בזמן שאין בעה"ב

מקפיד דמי כאילו התנה עמו שזהו בכלל שכרו, כיון שמסתמא יודע הפועל שאין בעה"ב מקפיד, ואדעתא דהכי נשכר לו, וכאילו התנה עמו מפורש שיתן לו בשכרו גם מה שיצא ע"י הניכוש והניקוף.

אמנם לפי הגירסא של התוספתא, שהוא בזמן שאין בעה"ב מקפיד עליהן מותרין משום גזל, משמע דלאו דוקא להפועל הם שלו, שהפועל יכול לזכות בהן מן ההפקר, יהי'[56] מוכרח כמש"כ דגם דבר המוכרע לכאן ולכאן, וישנם בנ"א מקפידים וישנם שאינם מקפידים, די אליבא דכו"ע[57] בגילוי דעתא ובידיעה בעלמא, שאין בעה"ב מקפיד עליהם, וכי קאמרינן להחמיר באבידה מדעת, שלא יהי' הפקר עד שיפקיר מפורש, הוא רק בדבר שהכל בסתם מקפידים עליו, ורק איש יחידי עשה אותו לאבידה, שלדעת המחמירים בזה צריך דוקא הפקר מפורש. והי' ראוי להאריך בענין זה, אבל הטרדות הן מעכבות.

וע"ד[58] כתב הסמיכה של כת"ר, שנאבד מת"י, [תעודת ההסמכה לרבנות של הנמען אבדה, והוא ביקש מהרב קוק תעודה חדשה או המלצה] תמיהני אם גברא רבא ויקירא ככת"ר[59], במקום שכבר התודע שם לרבני וגדולי המקום, צריך הוא לתעודות המעידות עליו. אקוה שתורתו מכרזת עליו וימצאו בעזה"י יראי ד' ואוהבי תורתו, אשר יושיבוהו על גפי מרומי קרת, כאשר יאתה לו לפי גודל מעלת תורתו ויראתו. והי' זה שלו' וברכה באה"ר[60], כנה"ר[61] ונפש ידינ"ע[62] דוש"ת[63] מצפה לתשועת ד' לשוב לבצרון לארץ חמדה אשר בה כל מעיני סלה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
2. מ"ח - מרחשון
3. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
4. שלו' - שלום
5. חו"ב - חריף ובקי
6. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
7. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. ג"כ - גם כן
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. ב"ה - ברוך השם
12. ע"י - על ידי
13. בב"א - במהרה בימינו אמן
14. ועד"ת - ועל דבר תורה
15. ע"ד - על דבר
16. הר"ן - רבנו נסים
17. לרש"י - לרבי שלמה יצחקי
18. ראי' - ראיה
19. ומשו"ה - ומשום הכי
20. עכ"פ - על כל פנים
21. ע"ב - עמוד ב
22. תוס' - תוספות

23. ד"ה - דיבור המתחיל
24. והר"ן - ורבנו נסים
25. ע"ז - על זה
26. בבעה"ב - בבעלי הבתים
27. בעה"ב - בעלי הבתים
28. ואע"ג - ואף על גב
29. בנ"א - בני אדם
30. בלא"ה - בלאו הכי (בלאו הכי, ממילא)
31. דבעה"ב - דבעלי הבתים
32. הבעה"ב - הבעלי הבתים
33. עי"ז - על ידי זה
34. שסו"ס - שסוף סוף
35. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
36. כ"כ - כל כך
37. כמש"כ - כמו שכתב
38. כ"א - כי אם
39. שא"צ - שאין צריך
40. וע"כ - ועל כן
41. שע"ז - שעל זה
42. שבנ"א - שבני אדם
43. בב"ק - בבבא קמא
44. שבעה"ב - שבעלי הבתים
45. שמ"מ - שמכל מקום
46. דב"ק - דבבא קמא
47. והי' - והיה
48. דע"כ - דעל כרחך
49. אע"פ - אף על פי
50. בגמ' - בגמרא
51. ולפ"ז - ולפי זה
52. י"ל - יש לומר
53. שיהי' - שיהיה
54. וי"ל - ויש לומר
55. דל"מ - דלא מבעיא
56. יהי' - יהיה
57. דכו"ע - דכולי עלמא (שהכל מסכימים)
58. וע"ד - ועל דבר
59. ככת"ר - ככבוד תורתו
60. באה"ר - באהבה רבה
61. כנה"ר - כנפשו הרמה
62. ידינ"ע - ידיד נפשי עוז
63. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו